

Årsrapport for Forskningsetisk utvalg 2020

1. Utvalget – sammensetning og arbeidsform

Det følger av mandatet for Universitetet i Oslos forskningsetiske utvalg (Forskningsetisk utvalg) at det skal avgi en årlig rapport om sin virksomhet.

Forskningsetisk utvalg er Universitetet i Oslos rådgivende organ for forskningsetikk og Universitetet i Oslos redelighetsutvalg etter forskningsetikkloven. Utvalget er faglig uavhengig av universitetsledelsen. Utvalget skal arbeide for at forskningen ved universitetet foregår innenfor forskningsetiske rammer, og fremme bevissthet om forskningsetiske spørsmål.

Utvalget har fra 1. september 2019 hatt følgende sammensetning:

Medlemmer:

- Professor Bjørn Ramberg (HF), leder
- Professor Marit Halvorsen (JUS), nestleder
- Førsteamanuensis Ole Herman Ambur (OsloMet)
- Professor Kristin Margrethe Heggen (MED)
- Postdoktor Marie Eikemo (SV)

Sekretariatet for Forskningsetisk utvalg har i 2020 blitt ivaretatt av seniorrådgiver Kristin Flagstad, seniorrådgiver Thomas Østerhaug og juridisk rådgiver Siv Skorstad (alle fra Avdeling for forsknings- og innovasjonsadministrasjon)

Forskningsetisk utvalg gjennomførte elleve utvalgsmøter i 2020. Utvalget har ferdigbehandlet fem uredelighetssaker og det innkam to nye saker/henvendelser til utvalget i 2020 som ikke var behandlet ved inngangen til 2021.

2. Saker som ble ferdigbehandlet i 2020

Sak ePhorte nr. 2018/13683

To forskningsmiljøer samarbeidet om et forskningsområde som bidro til en doktorgradsavhandling. I tilknytning til tre av artiklene som inngikk i doktorgradsavhandlingen oppstod det tvister knyttet til forfatterskap mellom to av forskerne i prosjektene. Konflikten om medforfatterskap medførte at man ikke fikk publisert forskningsresultater fra avhandlingsarbeidet i vitenskapelige tidsskrifter, og ble forhindret fra å få rettmessig kreditering fra disse arbeidene. Partene kom ikke frem til en løsning i felleskap og det ble igangsatt mekling. Et løsningsforslag ble deretter fremlagt for partene, men de ønsket ikke å følge anbefalingene. En av partene klagde derfor inn den andre for Felles Redelighetsutvalg ved UiO/OUS, som avviste saken. Klagen ble tatt videre til Forskningsetisk utvalg som tok saken under behandling i felleskap med Felles Redelighetsutvalg.

Utvalgene konkluderte som følger:

- Partene har ikke opptrådt vitenskapelig uredelig, jf. forskningsetikkloven § 8 (1) bokstav a.
- Utvalgene kunne ut fra sakens stilling ikke ta konkret standpunkt til forfatterskapsspørsmålene som partene var uenige om. Utvalgene viste til at hensynet til at den yngre forskeren som rammes av konflikten skal få rettmessig kreditering for sine bidrag, tilsier at hans forslag til løsning på konflikten legges til grunn. Utvalgene anbefalte at institusjonene foreslo dette som løsning.
- Utvalgene fant at partene har en plikt til å publisere forskningsresultatene.
- Utvalget vurderte om det forelå systemfeil, men fant ikke indikasjoner på det.

Utvalgenes avgjørelse ble lagt til grunn av rektor og sykehusdirektør.

Sak ePhorte nr. 2019/12601

En PhD-kandidat ble pålagt å gjøre noen mindre revisjoner av avhandlingen sin. Den reviderte avhandlingen ble sendt til et medlem av evalueringskomiteen og et medlem av administrasjonen på instituttet. Medlemmet informerte lederen av PhD-komiteen på instituttet om at evalueringskomiteen mistenkte at avhandlingen inneholdt plagiat. Lederen for PhD-komiteen ved instituttet rapporterte om forskningsetisk sak. Saken ble deretter lagt fram for Sentralt råd. Innstillingen fra rådet var å sende saken til Forskningsetisk utvalg for vurdering.

Forskningsetisk utvalg vurderte saken og konkluderte som følger:

- Kandidaten hadde vist grov uaktsomhet ved ikke å referere til kildene ved gjengivelse. Utvalget kom til at kandidaten gjennom gjenbruket av tekst uten henvisninger hadde utvist vitenskapelig uredelighet.
- Utvalget kom til at medforfatterne ikke hadde vist grov uaktsomhet gjennom å ikke avdekke gjenbruket av tekst fra kilder uten henvisning, og at de derfor ikke hadde utvist vitenskapelig uredelighet.
- Utvalget kom til at for tekstligheten som var avdekket i to av artiklene, var det svikt i henvisningene. Utvalget kom til at det dreide seg om brudd på god henvisningsskikk. Utvalget betraktet ikke bruddene på god henvisningsskikk som alvorlige.
- Utvalget anbefalte at det ble gjort korrigeringer for bruddene på god henvisningsskikk i to av artiklene, mens det ble anbefalt at artikkelen som inneholdt plagiat skulle trekkes tilbake og publiseres på nytt.
- Utvalget har vurdert om det forelå systemsvikt, men fant ikke indikasjoner på det.

Utvalgets avgjørelse ble lagt til grunn av rektor, og ble ikke påklaget til Det nasjonale utvalget for gransking av uredelighet i forskning.

Sak ePhorte nr. 2020/1000

En midlertidig ansatt forsker ble anklaget for forfalskning i en forskningsrapport utarbeidet av forskeren. Saken ble fremlagt for Sentralt råd. Anbefalingen fra rådet var å sende saken til Forskningsetisk utvalg da det hadde blitt oppdaget mulig «manipulering» av data som kunne indikere vitenskapelig uredelighet i form av fabrikkasjon.

Forskningsetisk utvalg vurderte saken og konkluderte som følger:

- Det var klar sannsynlighetsovervekt for at analyser i rapporten var bevisst fabrikkert og at det var utvist vitenskapelig uredelighet gjennom fabrikkering av data.
- Da rapporten ikke var publisert, vurderte ikke utvalget tilbaketrekking eller korrigerings i dette tilfellet.
- Utvalget vurderte om det forelå systemfeil, men fant ikke indikasjoner på det.

Utvalgets uttalelse ble lagt til grunn av rektor. Vedtaket ble ikke påklaget til Det nasjonale utvalget for gransking av uredelighet i forskning.

Sak ePhorte nr. 2020/2273

En midlertidig ansatt postdoktor meldte fra om mulig plagiat gjennom Si fra- systemet. Varslingen omhandlet at postdoktorens veileder hadde plagiert innhold fra hennes søknad om stilling som postdoktor i sin søknad om ERC startbevilgning. Varselet omhandlet også at veilederen hadde misbrukt sin stilling som veileder og påståtte feil i behandlingen av klagen ved det aktuelle instituttet.

Forskningsetisk utvalg innhentet sakkyndige uttalelser fra to ulike eksperter og vurderte saken.

Forskningsetisk utvalg vurderte saken og konkluderte som følger:

- I samsvar med konklusjonen fra to eksperter, ble det ikke funnet at veilederen begikk plagiering i sin søknad om en ERC startbevilgning med et prosjekt innen det aktuelle forskningsfeltet.
- Det objektive kriteriet for plagiering som beskrevet i forskningsetikkloven § 8 annet ledd var ikke oppfylt.
- Postdoktorens påstand om at veilederen hadde misbrukt sin stilling som veileder, var ikke tilstrekkelig underbygget til at den ble tatt til følge.
- Forsøket på å løse saken på lavere nivå i organisasjonen var hensiktsmessig, gitt påstandene. Imidlertid burde den formelle klagen som deretter ble levert av postdoktoren til instituttlederen, uten videre blitt sendt til Sentralt råd, i henhold til institusjonelle retningslinjer § 8.
- Da det ikke ble fastslått brudd på anerkjente standarder for forskningsintegritet, var det ikke nødvendig å vurdere tilbaketrekking eller korrigerings i dette tilfellet.
- Det ble vurdert om det forelå systemfeil, men ble ikke funnet indikasjoner på det.

Utvalgets avgjørelse ble lagt til grunn av rektor, og ble ikke påklaget til Det nasjonale utvalget for gransking av uredelighet i forskning.

Sak ePhorte nr. 2020/2281

Et anonymt varsel ble inngitt gjennom vitenskapsombudet ved Universitetet i Oslo. I varselet ble det hevdet at det forelå plagiat ved at et skåringssystem ikke var utviklet av en navngitt forsker, men var hentet fra en artikkel av en annen forfatter uten at det var henvist til denne. Varselet ble lagt fram for Sentralt råd. Anbefalingen fra Sentralt råd var at saken skulle legges fram for Forskningsetisk utvalg for vurdering da den gjaldt et mulig plagiat/figurplagiat.

Forskningsetisk utvalg vurderte saken og konkluderte som følger:

- Det var klar sannsynlighetsovervekt for at forskerens bruk av to illustrasjoner i to artikler uten henvisning til kilde, var foretatt grovt uaktsomt, og at opptreden dermed var vitenskapelig uredelig iht. forskningsetikkloven § 8 andre ledd.
- Utvalget fant ikke at bruken av skåringsverktøyet var et metodeplagiat av et skåringsverktøy som var publisert tidligere.
- Utvalget fant heller ikke at god henvisningsskikk var brutt i omtalen av det tidligere publiserte skåringsverktøyet.
- Utvalget reiste spørsmål om kandidaten hadde vært tilstrekkelig integrert i et miljø som drev med forskning. Utvalget fant ikke at det forelå systemsvikt, men pekte på at deltakelse og integrasjon i et forskningsmiljø er av betydning for å heve den vitenskapelige kvaliteten på forskningsarbeider.
- Utvalget anbefalte at tidsskriftene ble kontaktet så fort som mulig og innen publiseringsdato med sikte på at det inntas et erratum hvor det redegjøres for kilden til de to illustrasjonene. Dersom det ikke lot seg gjøre, måtte arbeidet trekkes tilbake.

Utvalgets avgjørelse ble lagt til grunn av rektor, og ble ikke påklaget til Det nasjonale utvalget for gransking av uredelighet i forskning.

3. Eksterne arrangementer og andre aktiviteter

Standard for forskningsintegritet

Et arbeid med å etablere en standard for forskningsintegritet ved UiO ble igangsatt i et samarbeid mellom Vitenskapsombudet og Forskningsetisk utvalg tidlig i 2020. Utkast til standard for forskningsintegritet er nå sendt på høring til enhetene.

Deltakelse på Forum for forskningsetikk 30. oktober 2020

Medlemmer fra utvalget bidro i arbeidet med planleggingen av seminaret. Førsteamanuensis Ole Herman Ambur holdt innlegget «Fra Vancouver til Montreal: en transkontinental reise fra forskningsetikk til forskningsintegritet». Tidligere medlem og leder av utvalget, professor emeritus Anne Inger Helmen Borge holdt innlegget «Hva forvirrer kolleger (mest) i internasjonalt prosjektsamarbeid og forskningsetikk». Begge deltok også i panelsamtalen etterpå.

Orientering ved prof. em. Anne Inger Helmen Borge om etiske krav i søknader om finansiering fra EU

Professor emeritus Anne Inger Helmen Borge ga Forskningsetisk utvalg en orientering om etiske krav i søknader finansiering fra EU.

Deltakelse på andre arrangementer

I tillegg foreleser medlemmene i utvalget om forskningsetikk og forskningsintegritet på ulike kurs og fakulteter/institutter, i hovedsak som del av PhD.-programmenes kurs, men også på masternivå, i forskningsetikk.